

Гайдуцький А.П.,

кандидат економічних наук,
помічник заступника Голови
Національного банку України

РОЛЬ МІГРАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ КРАЇНИ

Досліджено зростання впливу міграційного капіталу (грошових переказів трудових мігрантів) на економічний розвиток країн—донорів робочої сили, з'ясовано взаємозв'язок між зростанням потоків грошових трансфертів та зменшенням зовнішньоторговельного дефіциту, дефіциту платіжного балансу і водночас зміцненням національної валюти та зростанням золотовалютних резервів країни. Крім того, доведено, що міграційний капітал істотно підвищує кредитоспроможність країни на міжнародних ринках, а також двоюко впливає на зовнішню політику і розвиток міжнародних відносин.

The article highlights the increasing influence of migrants' capital flows (remittances) on economic development of countries which are donors of labor force, determines the interrelation of growing remittances flows with decrease of foreign trade deficit, the balance of payment deficit decrease and simultaneous strengthening of national currency as well as foreign reserves growth. It also becomes clear that remittances increase country's creditworthiness at international debt markets and ambiguously influence international policy development.

На сучасному етапі розвитку світової економіки швидше зростає кількість транснаціональних корпорацій, які поширюють свою діяльність на нові ринки й території. Це потребує чималого кількості кваліфікованих та дешевих трудових ресурсів, що зумовило активізацію міграційних процесів, відплив робочої сили за кордон у пошуках кращої долі та вищої оплати праці. У 2006 році у світі налічувалося близько 200 млн осіб, які працюють у країнах, що не є їх батьківщиною. Це становить понад 3% усього населення планети. За другу половину ХХ століття чисельність мігрантів потроїлася¹.

Зростання міжнародної трудової міграції супроводжувалося потужним збільшенням обсягів міграційного капіталу (грошових переказів мігрантів), що спрямовувався переважно до країн, які розвиваються. Починаючи з 1980 року потоки міграційного капіталу зростають значно швидше, ніж чисельність самих мігрантів. Протягом 1980—2005 років обсяги міграційного капіталу зросли в 13 разів за збільшення чисельності мігрантів у 2,3 разу у відповідному періоді. За даними Світового банку, грошові перекази мігрантів є другими за обсягами фінансовими потоками в країни, що розвиваються, після прямих іноземних інвестицій. Вони в кілька разів перевищують обсяги капіталу, що спрямовуються у формі міжнародної технічної допомоги або портфельних інвестицій².

---

¹ Trends in total migration stock: the 2005 revision. CD-Rom documentation. NY & Geneva: UN Publications. — 2006. — P. 10.

² Global economic prospects 2006: economic implications of remittances and migration. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — 2005. — P. 87—91.

Нові дослідження впливу міграційного капіталу на країни—реципієнти грошових переказів свідчать, що грошові перекази здійснюють більш істотний і позитивний вплив на населення й економіку країн, ніж вважали раніше. Е. Тейлор, С. Мартін і Д. Рата твердять, що навіть споживче використання міграційного капіталу стимулює економічний розвиток, особливо тоді, коли сім'ї витрачають отримані кошти за місцем основного проживання. Множинний ефект грошових переказів може бути значним, коли кожний долар генерує додаткові долари в результаті економічного зростання виробництва товарів, які купують саме на ці кошти^{3,4}.

Оцінюючи вплив міграційного капіталу на економічний розвиток країни, слід визнати, що грошові перекази допомагають не лише родичам і близьким мігрантів або окремим об'єднанням сімей, а також державі (нації) загалом. При цьому на перший план виступають суто економічні механізми економічного зростання, які забезпечують макроекономічну стабілізацію країн, що розвиваються. Так, міграційний капітал здійснює позитивний вплив на поточний рахунок платіжного балансу країни. Забезпечуючи надходження іноземної валюти, він сприяє збільшенню національного доходу, зростанню національних заощаджень та інвестицій. За рахунок вільно конвертованої валюти фінансується імпорт. Тобто запобігається криза платіжного балансу, що є важливою умовою для економічних реформ у найменш розвинених країнах. За оцінками Центрального банку Мексики, у 2000 році перекази мігрантів допомогли скоротити дефіцит державного платіжного балансу в країні на 27%⁵. Таким чином, міграційний капітал виконує ту саму функцію, що й рух приватного капіталу (прямих та портфельних інвестицій), оскільки в країні—отримувачі переказів зростають обсяги іноземної валюти та заощаджень, що можна використати для економічного зростання та забезпечення макроекономічної стабільності.

У Вірменії грошові перекази з-за кордону сприяли пом'якшенню економічного колапсу країни, що відбувся після розпаду СРСР і початку блокади з боку Азербайджану. За цей період грошові перекази у Вірменію зрівнялися з доходами населення в легальному секторі всередині країни. Так само й Куба змушена була сприяти залученню міграційного капіталу в країну, офіційно дозволивши обіг долара США при внутрішніх розрахунках, після того, як світові ціни на цукор різко знизилися. Внаслідок цього протягом 1990—1995 років грошові перекази зросли з 50 млн до 530 млн дол. США.

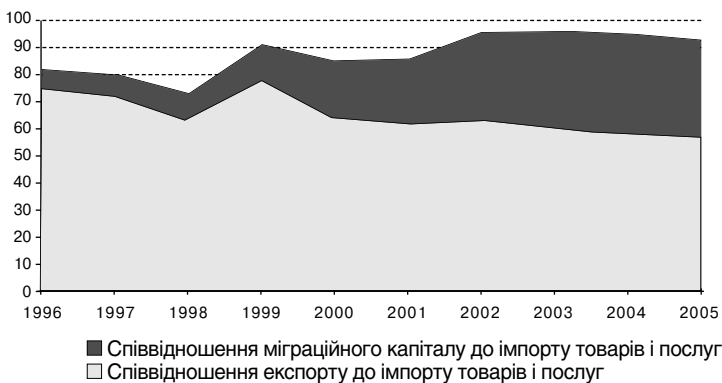
---

³ *Rata D.* Отправка денег домой: тенденции в сфере денежных переводов мигрантов. Обзорный ежемесячник Всемирного банка “Финансы и развитие”. — 2005, декабрь. — С. 44.

⁴ *Martin C.* Денежные переводы родственникам как инструмент развития. Ежемесячный журнал Института изучения международных миграций “Экономические перспективы”. — Джорджтаунский университет. — 2001. — С. 3.

⁵ *Guarnizo L.* The economics of transnational living // International migration review. — 2003. — v. 37. — № 3. — P. 39.

З точки зору макроекономічної стабільності країни, міграційний капітал досить тісно пов'язаний з дефіцитом зовнішньоторговельного балансу. В тих країнах, де імпорту товарів і послуг істотно перевищує їх експорт, залучення міграційного капіталу дає змогу фінансувати утворене від'ємне сальдо. Наприклад, у Молдові у міру зменшення частки експорту по відношенню до імпортованих товарів і послуг істотно зростають обсяги міграційного капіталу, що дає змогу істотно компенсувати дефіцит торговельного балансу (рис. 1). У 2002—2005 роках трансферти міграційного капіталу покривали $\frac{3}{4}$ торговельного дефіциту. Фахівці МВФ зауважують, що в подальшому через зростання цін на енергоресурси така ситуація в країні тільки посилюватиметься⁶.

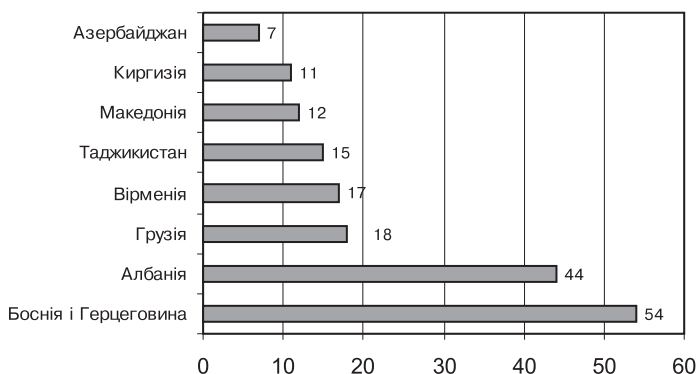
Розраховано за даними: Cuc M., Lundback E., Angelovska-Bezowska A., Ruggiero E., Bouton L., Sandu M. Republic of Moldova: selected issues. IMF country report № 05/54. Washington D.C.: IMF Publications. — 2005. — Р. 61.

Рис. 1. Динаміка зміни міграційного капіталу й експорту товарів та послуг до загального імпорту у Молдові, %

Таких висновків доходять і А. Мансур, і Б. Квилін. На їхню думку, якщо врахувати, що для більшості країн, які розвиваються, з доходами нижчими від середнього, експорт товарів і послуг — єдине джерело отримання вільно конвертованої валюти. За таких обставин міграційний капітал стає по суті другим джерелом валютних надходжень і поповнень резервів країни⁷. Наприклад, у Боснії та Герцеговині грошові перекази мігрантів становлять 54 % експортної виручки країни, в Албанії — 44 %, а в Грузії та Вірменії — майже по 20 % (рис. 2). За твердженням Р. Лукаса, міграційний капітал також слугував важливим джерелом поповнення конвертованою валютою скарбниці Албанії в середині 1990-х років.

⁶ Cuc M., Lundback E., Angelovska-Bezowska A., Ruggiero E., Bouton L., Sandu M. Republic of Moldova: selected issues. IMF country report № 05/54. Washington D.C.: IMF Publications. — 2005. — Р. 15.

⁷ Mansoor A., Quillin B. Migration and remittances. Eastern Europe and the former soviet union. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — 2007. — Р. 26.

Розраховано за даними: Mansoor A., Quillin B. Migration and remittances. Eastern Europe and the former soviet union. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — 2007. — P. 63.

Рис. 2. Співвідношення міграційного капіталу до експорту товарів і послуг у країнах Східної Європи та Центральної Азії у 2005 році, %

Тоді трансферти міграційного капіталу фінансували до 70 % торговельного дефіциту країни⁸. Це дає підстави заявляти, що міграційний капітал значною мірою компенсує додатковий попит на валюту, що виникає внаслідок загальних тенденцій руху глобалізації в бік більшої відкритості торговельних ринків і внутрішньої лібералізації економіки. З огляду на окреслені тенденції міграційний капітал також сприяє зниженню рівня інфляції. Так, в Індії спостерігався достатньо високий фінансовий дефіцит (близько 10 % ВВП), а інфляція становила лише 5 %. Почасті така ситуація виникла через те, що поточний рахунок підтримувався грошовими переказами мігрантів — 74 % торговельного дефіциту фінансувалося за рахунок потоків міграційного капіталу⁹.

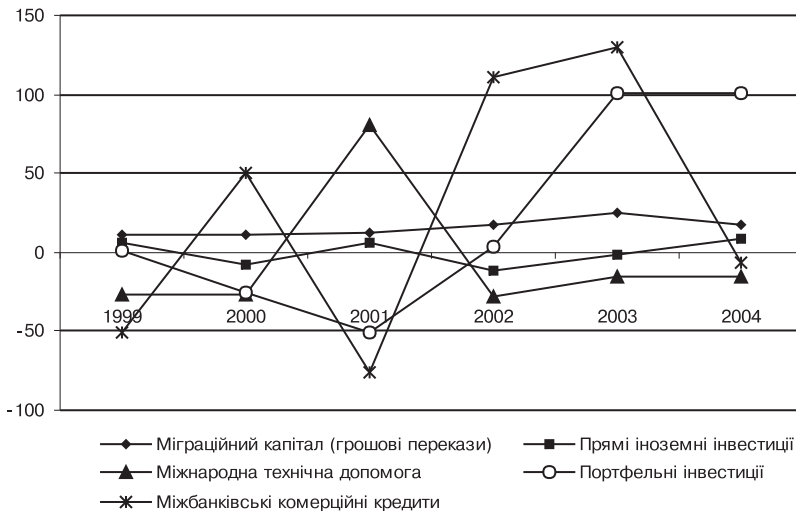
У деяких країнах світу потоки міграційного капіталу навіть більші за валютні надходження від зовнішньоекономічної діяльності. Так, колишня Югославія у 1980-ті роки мала щорічні валютні надходження від експорту товарів і послуг близько 10 млрд дол., а прибуток від таких операцій становив 2,5 млрд дол. Водночас від експорту робочої сили тільки у формі міграційного капіталу країна отримувала 3,5 млрд дол., а при поверненні мігрантів додому — ще стільки ж. Як наслідок фактичні надходження в результаті міграції становили 7 млрд дол. Від експлуатації Суецького каналу у 1980-х роках Єгипет отримував до бюджету близько 1 млрд дол., доходи від туризму становили 600 млн, а перекази мігрантів перевищували 3 млрд дол. У Ємені міграційний капітал в окремі роки в 30 разів перевищував надходження від експортної діяльності країни. За даними МВФ,

⁸ Lucas R. International migration and economic development: lessons from low-income countries. Stockholm: expert group on development issues (EGDI). www.egdi.gov.se/pdf/international_migration_and_economic_development.pdf

⁹ Development impact, opportunities for the financial sector and future prospects. International conference on migrants' remittances. Report and conclusions. London. — October 2003. — P. 7.

середня норма прибутковості при експорті товарів становить 20 %, послуг — 50 %, а від експорту робочої сили є значно вищою. Тому закономірний той факт, що експорт робочої сили — головне джерело надходжень вільно конвертованої валюти до багатьох країн, що розвиваються.

Протягом останніх десятиліть міграційний капітал є найстабільнішим джерелом надходжень іноземної валюти до країн, що розвиваються. Тоді як темпи залучення прямих іноземних інвестицій, портфельних інвестицій та інших потоків капіталу до країн, що розвиваються, зростали і падали циклічно, міграційний капітал демонстрував вражаюче стабільні темпи зростання протягом тривалого періоду часу (рис. 3). Міграційний капітал стабільно зростав навіть у 1999—2001 роках, коли окремі потоки інших типів капіталу скорочувались у зв'язку з азійською фінансовою кризою. Відмінності у рівні стабільності різних форм міжнародного капіталу ще контрастніші, якщо окремо вивчати країни, що розвиваються. Дослідження, проведені Ч. Бушем, А. Кукулєнзом і М. Ле Маншиком, засвідчили, що в 107 із 135 країн цієї групи стабільність переказів була вищою, ніж у потоків прямих іноземних інвестицій, у 70 країнах — порівняно з міжнародною технічною допомогою, а в 62 країнах — щодо вищезгаданих форм капіталу¹⁰.

Розраховано за даними: Global economic prospects 2006: economic implications of remittances and migration. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — 2005. — P. 88; World investment report 2005. Transnational corporations and internationalization of R&D. NY & Geneva: UN Publication Centre. — 2005. — P. 7.

Рис. 3. Динаміка залучення різних видів іноземного капіталу в країнах, що розвиваються, у % до попереднього року

¹⁰ Buch C., Kuckulenz A., Le Manchec M.-H. Workers remittances and capital flows. Kiel institute for world economics. Kiel working paper № 1130. — June 2002. — P. 16.

Міграційний капітал також істотно зменшує валютний дефіцит у державах із нестабільною економічною та політичною ситуацією або низьким рівнем інвестиційної привабливості, що призводить до сильних коливань у обсягах залучення іноземного капіталу. Так, в Македонії вже кілька років триває зменшення обсягів залучення іноземних інвестицій та технічної допомоги, що зумовило істотне зростання трансфертів міграційного капіталу і, як наслідок, це дає змогу зменшити попит на вільно конвертовану валюту в країні та збільшити фінансування торговельного дефіциту (рис. 4).

Розраховано за даними: www.unctad.org; www.oecd.org; www.worldbank.org

Рис. 4. Динаміка і структура залучення іноземного капіталу в Македонію, млн дол. США

Водночас міграційний капітал, який спрямовується на інвестиційні цілі, також менш схильний до різних репатріацій або сплесків, характерних для портфельних інвестицій. На міграційний капітал значно менше, ніж на прямі іноземні інвестиції, впливає інвестиційний клімат у країнах-реципієнтах. Іноземні інвестори здійснюють власні вкладення за сприятливої економічної ситуації, тоді як обсяги міграційного капіталу залежать тільки від зобов'язань між трудовими мігрантами і отримувачами переказів. Тому міграційний капітал є більш стійким, ніж інші потоки капіталу, особливо в періоди фінансових криз, коли рух інших типів капіталу помітно скорочується.

Особливу увагу слід приділити міжнародній технічній допомозі, обсяги якої найбільш бідним країнам насправді потребують істотного збільшення. Адже так склалося, що для бідних держав обсяги міграційного капіталу перевищили суми технічної допомоги. Тож грошові перекази мігрантів є ефективнішим інструментом

боротьби з бідністю, коли фактично реалізується принцип “самопомоги”. В 2003 році обсяги наданої технічної допомоги країнам, що розвиваються, становили 65 млрд дол. Розвинені держави взяли на себе зобов’язання збільшити допомогу до 80 млрд дол. Якщо ці зобов’язання вони справді виконають, то підвищать рівень допомоги до 0,3 % валового національного доходу (ВНД) країн, що розвиваються. Це відчутне зростання. Однак нижче від рівня, досягнутого в 1992 році — близько 0,33 %, і значно нижче за орієнтири, визначені ООН — 0,7 % ВНД. Тому очевидно, що допомогу, яка спрямовується до країн, що розвиваються, не можна назвати задовільною. У цьому контексті показовим є взаємозв’язок між обсягами технічної допомоги і міграційними процесами. У світі, де розвинені країни витрачають близько 65 млрд дол. на рік на технічну допомогу державам, що розвиваються, а 265 млрд дол. на рік на підтримку вітчизняного фермерства, не повинен дивувати той факт, що мільйони мігрантів низької кваліфікації намагаються влаштуватися на ферми в багатих країнах¹¹.

Міграційний капітал істотно впливає на формування готівкового валютного ринку в багатьох державах, що розвиваються. Так, наприклад, в Україні ще 2002 року грошові трансферти трудових мігрантів становили 61 % валютної готівки, ввезеної банками в країну (рис. 5). Звісно, з плином часу і новими потребами перехідної економіки обсяги імпорту валютної готівки банками зростають значно швидше за грошові перекази мігрантів, хоча у 2006 році міграційний капітал все ще становив 20 % загальних обсягів увезеної готівкової валюти.

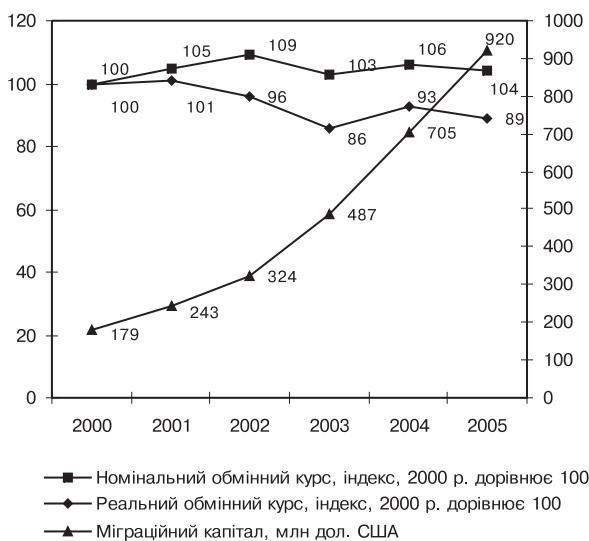

Розраховано за даними: www.bank.gov.ua

Рис. 5. Динаміка ввезення готівкової іноземної валюти та залучення міграційного капіталу, млрд дол. США

¹¹ Migration, trade and development in Migration news. January 2003. — v. 10. — № 1. — www.migration.ucdavis.edu/mn/index.html

Зважаючи на те, що міграційний капітал становить солідну частину готівкових валютних надходжень до країни, він істотно впливає на формування обмінного курсу валют у державі. При цьому завдяки його масштабним потокам курс національної валюти стає стабільнішим і навіть може спостерігатися ревальвація. Так, наприклад, у Молдові завдяки стрімкому зростанню обсягів фінансової допомоги мігрантів рідним на батьківщину протягом 2001—2005 років реальний обмінний курс валют істотно знизився порівняно з 2000 роком і ще більше — порівняно з номінальним обмінним курсом (рис. 6). Тобто реально відбулося зміцнення національної валюти, хоча номінально вона девальвувала.

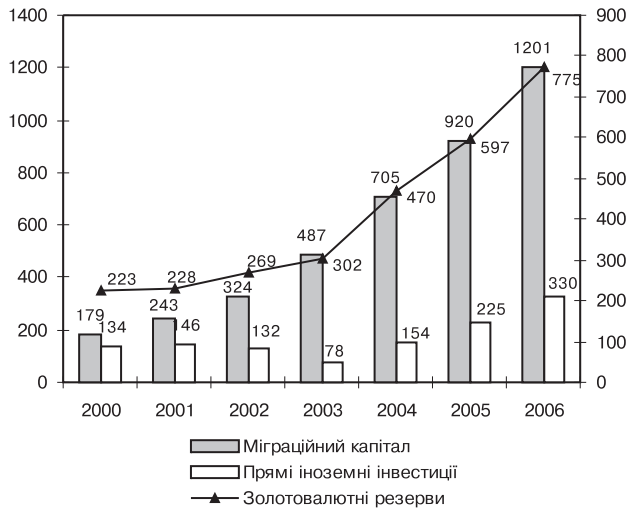
Розраховано за даними: www.bnm.gov; Bouton L. Moldova. Opportunities for accelerated growth. Report № 32876-MD. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — September 2005. — P. 9.

Рис. 6. Вплив зростання обсягів міграційного капіталу на зміну номінального та реального обмінного курсу національної грошової одиниці в Молдові

Згідно з дослідженнями МВФ зростання потоків міграційного капіталу сприяє збільшенню золотовалютних резервів у країні. Цю тезу можна проілюструвати на прикладі Молдови: у міру зростання обсягів грошових переказів мігрантів на батьківщину збільшуються валютні резерви Національного банку (рис. 7). Адже надлишок пропозиції з іноземної валюти, яку продають отримувачі переказів комерційним банкам, викуповується центральним банком на міжбанківській валютній біржі. Це також підтверджується тим, що прямі іноземні інвестиції в Молдові (які теоретично вважають одним із головних джерел можливого поповнення валютних резервів) зростають досить нерівномірно і значно повільнішими темпами.

Міграційний капітал дає змогу також підвищити фінансову кредитоспроможність держави і помітно розширює її доступ до міжнародного ринку капіталу.

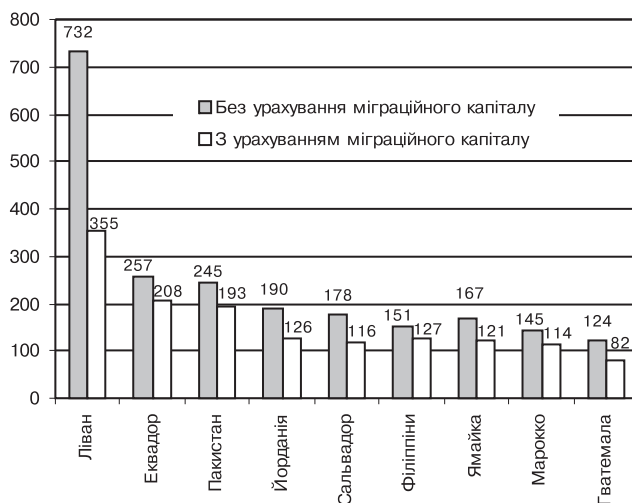
Розраховано за даними: www.bnm.gov; www.unctad.org; www.worldbank.org

Рис. 7. Динаміка зростання золотовалютних резервів Національного банку Молдови та зміна обсягів залучення іноземного капіталу в країну, млн дол. США

Дослідження Світового банку свідчать, що співвідношення зовнішнього боргу до експорту товарів і послуг значно зменшується, якщо враховувати потоки міграційного капіталу (рис. 8). Причому в Лівані майже вдвічі, в Йорданії, Сальвадорі і Гватемалі — у півтора разу.

При складанні кредитних рейтингів країн міжнародними рейтинговими агентствами впадає в око те, що міграційний капітал також істотно підвищує рейтинг тієї чи тієї держави на одному рівні з дебіторською чи кредиторською заборгованістю фізичних осіб у країні. Дослідження свідчать про наявність прямого впливу потоків міграційного капіталу на кредитний рейтинг багатьох країн (табл. 1). Чим більшою є частка міграційного капіталу до ВВП країни, тим більшою є кількість базових пунктів, за якими поліпшився кредитний рейтинг: найбільше у Гаїті — на 334 пункти (частка міграційного капіталу у ВВП — 28 %) і Лівані — на 160 пунктів (14 %).

Зважаючи на позитивний вплив міграційного капіталу на формування кредитного рейтингу, окремі країни, що розвиваються, останнім часом використовують грошові перекази як гарантії для отримання грошових позик на міжнародному ринку позикового капіталу (метод сек'юритизації). Такий спосіб отримання позик набуває популярності, у 2004 році їх обсяги становили майже 3 млрд дол. США, або у три рази більше порівняно з 2000 роком (рис. 9). Уперше, 2001 року Banco de Brasil випустив облігації на суму 300 млн дол. США, використовуючи як гарантії майбутні перекази в ієнах для бразильських мігрантів

Розраховано за даними: Global economic prospects 2006: economic implications of remittances and migration. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — 2005. — P. 101.

Рис. 8. Співвідношення зовнішнього боргу до експорту товарів і послуг з урахуванням і без урахування потоків міграційного капіталу у 2003 році, %

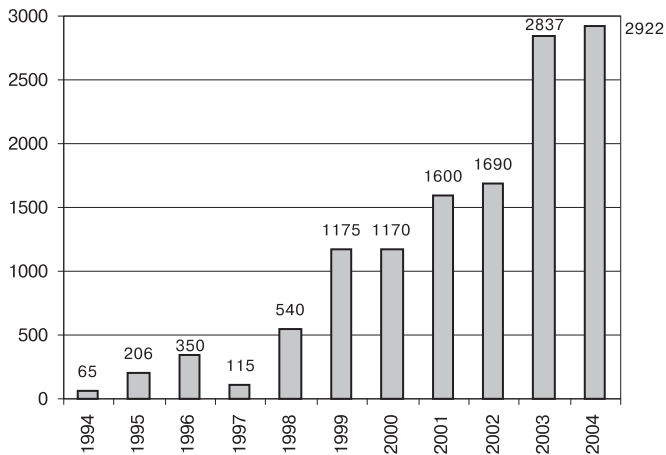
Таблиця 1. Вплив міграційного капіталу на кредитний рейтинг у 2004 році (за шкалою Міжнародного рейтингового агентства Standard & Poors)

Показник Країна	Частка міграційного капіталу до ВВП, %	Рейтинг без урахування міграційного капіталу	Рейтинг з урахуванням міграційного капіталу	Кількість базових пунктів, на які зріс рейтинг
Уганда	5	B-	B	140
Сербія і Чорногорія	7	B+	BB-	150
Нікарагуа	11	CCC+	B-	209
Ліван	14	B-	B+	260
Гаїті	28	CCC	B-	334

Розраховано за даними: Global economic prospects 2006: economic implications of remittances and migration. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — 2005. — P. 103.

для забезпечення цінних паперів з метою збільшення притоку зовнішнього фінансування¹². Такий крок був цілком виправданим, адже в Японії проживає понад 200 тис. бразильських мігрантів, які щороку надсилають на батьківщину

¹² Глуценко Г.И. Денежные переводы международных трудовых мигрантов: характеристики и детерминанты // Вопросы статистики. — 2005. — № 3. — С. 38—50.

Розраховано за даними: Global economic prospects 2006: economic implications of remittances and migration. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — 2005. — P. 103.

Рис. 9. Динаміка міжнародного позикового капіталу під заставу грошових переказів трудових мігрантів, млн дол. США

близько 2,2 млрд дол. США¹³. Слід зауважити, що цим позиковим облігаціям рейтингове агентство Standard & Poors присвоїло рейтинг BBB+, що є значно вищим за суверенний рейтинг самої Бразилії (BB-) (табл. 2). У Гватемалі та Сальвадорі свого часу подібним шляхом також було залучено додаткове фінансування, а рейтинг позикових облігацій теж був вищим за суверенний рейтинг згадуваних держав. За підрахунками Світового банку, зважаючи на те, що близько половини усіх грошових переказів проходять через банківську систему, і враховуючи високий рейтинг застави у вигляді переказів мігрантів, що оцінюється як 5:1, країни, які розвиваються, за допомогою сек'юритизації можуть щороку залучати до 7 млрд дол., використовуючи як заставу саме майбутні потоки міграційного капіталу¹⁴.

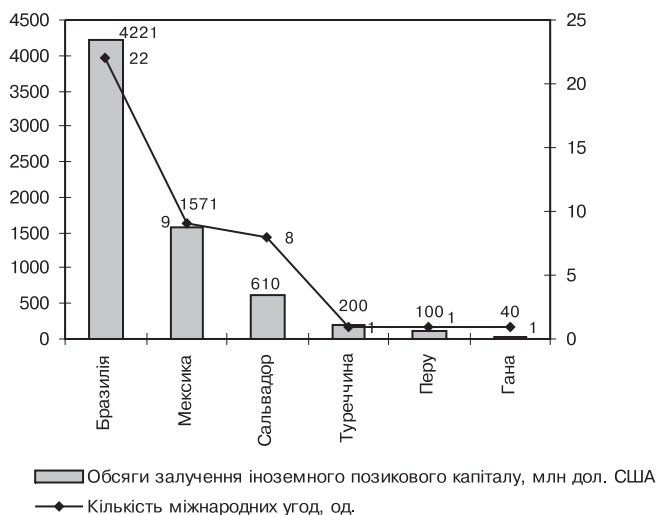
Найобширніший ринок позикового капіталу під заставу майбутніх потоків міграційного капіталу сформувався в країнах Латинської Америки і Карибського басейну. Протягом 1995—2005 років тут реалізувалося близько 40 міжнародних угод із залучення позикового капіталу на суму понад 6,5 млрд дол. (рис. 10). Найактивнішим гравцем на ринку позикового капіталу є Бразилія. За вказаний період країна залучила понад 4,2 млрд дол. США, що майже втричі більше, ніж Мексика. При цьому було укладено 22 угоди із залучення капіталу між

¹³ Rutten L. Using commoditized revenue flows to leverage access to international finance; with a special focus on migrant remittances and payment flows. Prepared by UNCTAD. N.Y.: UN Publications. — 2006. — P. 12.

¹⁴ Ratha D. Workers' remittances: as important and stable source of external development finance. Global development finance report. — 2003. — WP Publications. — P. 161.

Таблиця 2. Вплив грошових переказів мігрантів на формування рейтингу позикових облігацій країн-реципієнтів

Рік реалізації угоди	Банк, що реалізує угоду	Сума угоди, млн дол. США	Рейтинг облігацій	Суверенний рейтинг країни
1998	Banco Cuscatlan (Гватемала)	50	BBB	BB
2001	Banco do Brasil (Бразилія)	300	BBB+	BB-
2002	Banco do Brasil (Бразилія)	250	BBB+	BB
2004	Banco Solvadoreno (Сальвадор)	25	BBB	BB+

Розраховано за даними: Rutten L. Using commoditized revenue flows to leverage access to international finance; with a special focus on migrant remittances and payment flows. Prepared by UNCTAD. N.Y.: UN Publications. — 2006. — P. 7.

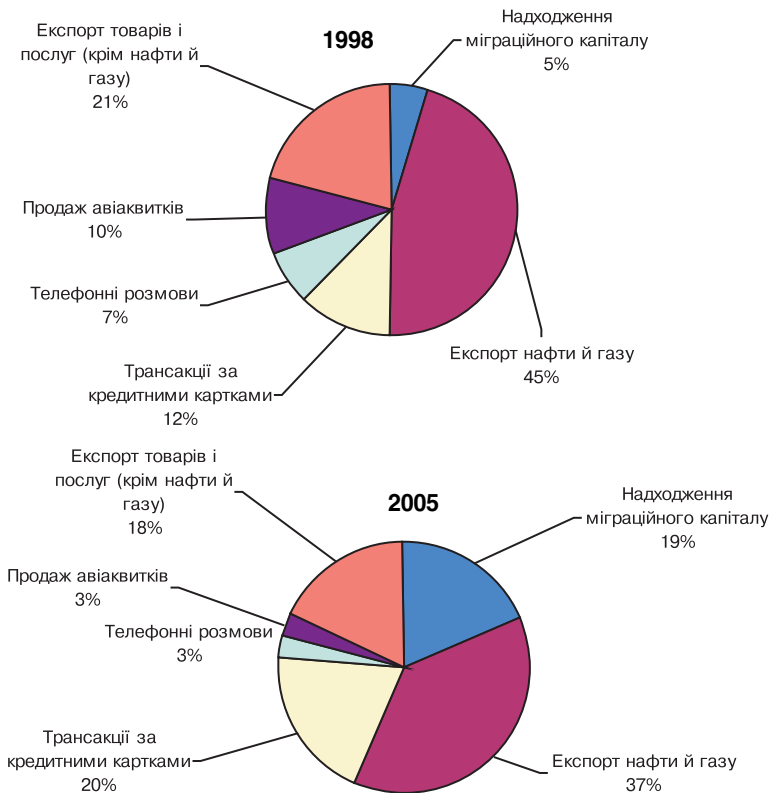
Рис. 10. Кількість та обсяги угод із залучення міжнародного позикового капіталу під заставу міграційного капіталу в окремих країнах світу у 1995—2005 роках

бразильськими банками та іноземними фінансовими установами. На три найпотужніші банки (Banco do Brazil, Itau, Unibanco) припадають найбільші обсяги і кількість реалізованих угод.

Особливий інтерес також викликає Гана, яка є першою і поки що єдиною країною Африки, що спромоглася залучити позиковий капітал під заставу міграційних трансфертів наприкінці 1990-х років. Держава була зацікавлена в залученні недорогої вільно конвертованої валюти на цілі розвитку власного аграрного сектору, зокрема зернових культур, експорт яких становить важливий напрям у зовнішньоекономічній діяльності держави. Однак кредитування через вітчизняні установи було досить невигідним через високі відсоткові ставки, низьку пропозицію з іноземної валюти. Тому завдяки іноземним фінансовим установам вда-

лося залучити 40 млн дол. США на три роки на достатньо вигідних умовах: відсоткова ставка на рівні $1,5\% + \text{LIBOR} \approx 6,5\%$ річних.

У процесі глобалізації міжнародної фінансової системи і зростання трансфертів міграційного капіталу збільшується не тільки кількість кредитних угод під заставу майбутніх грошових переказів мігрантів, а й структура позик на міжнародному ринку позикового капіталу. Частка міграційного капіталу в загальній структурі майбутніх грошових потоків, які використовуються на міжнародному ринку позикового капіталу для отримання додаткового фінансування, постійно зростає (рис. 11). Ще у 1998 році на міграційний капітал як заставу припадало лише 5% усіх майбутніх гарантованих фінансових потоків. У 2005 році ця частка зросла майже до 20%. При цьому істотно скоротилася кількість угод з використанням як застави майбутніх фінансових потоків від експортної діяльності, зокрема експорту нафти й газу, хоча фактичні обсяги експорту енергоресурсів за останні 10 років істотно збільшилися.

Розраховано за даними: Global economic prospects 2007. Managing the next wave of globalization. Edited by R. Newfarmer. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publications. — 2007. — Р. 50.

Рис. 11. Структура використання грошових потоків як застави для залучення іноземного позикового капіталу, %

Рис. 12. Головні чинники впливу міграційного капіталу на макроекономічну стабільність країн, що розвиваються

Отже, роль міграційного капіталу як джерела фінансування процесів економічного зростання є доволі вагомою. Крім того, характер і механізми впливу міграційного капіталу на фінансування економічної сфери світового господарства дає змогу вважати грошові трансфери трудових мігрантів своєрідним стабілізатором макроекономічної ситуації і генератором поступу країн, що розвиваються.

Міжнародні трансфери міграційного капіталу мають двоякий вплив на міжнародну політику та розвиток міжнародних відносин. Нерідко між країною—донором робочої сили та країною—донором міграційного капіталу виникають напружені відносини, що призводить до негативних наслідків. Так, після війни у Перській затоці, в 1991 році з ОАЕ було депортовано робітників, які прибули з Йорданії та Ємену, за підтримку на той час президента Іраку Саддама Хусейна, що одразу призвело до зменшення економічної активності в цих країнах. Подібним чином Малайзія і Таїланд через проблеми, пов'язані з азієюською фінансовою кризою (1997—1999 роки), були змушені депортувати велику кількість індонезійських трудових мігрантів, тим самим посиливши економічні негаради в Індонезії і політичне напруження між країнами АСЕАН. Д. Капур і Дж. Макхейл зауважують, що використання чинника міграційного капіталу як форми економічної війни найпромовистіше виявилось в конфлікті між Ізраїлем та Палестинською автономією. В 2000 році Ізраїль, з міркувань безпеки, різко ско-

ротив кількість виданих палестинцям дозволів на роботу, при цьому збільшив квоту для представників Східної Азії та Африки. Внаслідок цього валовий національний дохід на душу населення на Західному березі ріки Йордан та у секторі Газа зменшився у 2001—2002 роках приблизно на 30 %¹⁵.

Отже, міграційний капітал відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності макроекономічної політики багатьох країн світу. Результати проведених досліджень (рис. 12) свідчать про те, що завдяки потокам міграційного капіталу деякі країни можуть пом'якшити фінансовий дефіцит, а також компенсувати додатковий попит на іноземну валюту. Водночас грошові трансферти мігрантів є одним із найстабільніших джерел надходження іноземного капіталу в країни, значно випереджаючи прямі іноземні інвестиції, портфельні інвестиції та міжнародну технічну допомогу, які досить циклічно зростали і спадали. Водночас грошові перекази широко використовуються як застава при отриманні позик державами на міжнародних кредитних ринках.

У майбутньому розвиненим країнам потрібно укладати угоди з країнами, що розвиваються, для спрощення порядку переходу кордону, умов щодо переказів капіталу на батьківщину, а також легалізації працевлаштування. Адже саме завдяки різноманітним програмам управління міграцією, зокрема наданню віз для некваліфікованих мігрантів, можна значно пом'якшити проблеми, пов'язані зі значним впливом нелегальних мігрантів, та забезпечити більшу мобільність тимчасових працівників. Це дасть змогу досягти не тільки значного скорочення бідності в країнах походження мігрантів серед самих мігрантів, членів їхніх родин, а й прискорить макроекономічний розвиток економіки цих країн.

---

¹⁵ Канур Д., Маккейл Дж. Прибыльная миграция // Pro et Contra. — 2005. — Июл.—авг. — С. 81—90.